

Bouwsteen veiligheid in de omgevingsvisie

Colofon

De werkgroep Omgevingslab Veiligheid van De Friese Aanpak bestaat uit:

Bouwe de Boer, Gemeente Leeuwarden
Ingrid Burrie, Gemeente Súdwest-Fryslân
Richard Dijkhoff, Veiligheidsregio Fryslân
Willem Dijkstra, Gemeente Smallingerland
Rutger de Groot, Veiligheidsregio Fryslân
Greet Kluwer, Provincie Fryslân
Martin Kool, Veiligheidsregio Fryslân
Sipke van der Meulen, Provincie Fryslân
Iris Middel, Veiligheidsregio Fryslân
Jan van Rijen, Wetterskip Fryslân
Pieter Ros, Veiligheidsregio Fryslân
Reijer Tamminga, Wetterskip Fryslân
Hillebrand Tanja, Gemeente Leeuwarden
Karel Veeneman, Wetterskip Fryslân
Inge de Vries, FUMO
Ivo van der Werf, Gemeente Súdwest-Fryslân

Versie: 16-12-2019

Deze bouwsteen is een dynamisch document en zal indien relevant aangevuld en aangepast worden bij ontwikkelingen en nieuwe inzichten.

Inhoud

Inleiding	3
Leeswijzer	3
1. Waar hebben we het over?	3
Een veilige leefomgeving.....	3
Externe veiligheid	3
Evenementenveiligheid, veiligheid op en rond het evenemententerrein	3
Klimaat.....	3
Energietransitie	3
Verkeersveiligheid	4
Sociale Veiligheid.....	4
Dimensies van een veilige omgeving.....	4
Kernwaarden voor een veilige leefomgeving.....	4
Kernwaarden veilige leefomgeving.....	4
2. Aandachtspunten bij werken aan een veilige leefomgeving	4
3. Keuzemogelijkheden voor het meenemen van veiligheid in de omgevingsvisie.....	5
Strategieën om veiligheid een plek te geven in de Omgevingsvisie	5
4. Keuzemodel rol van de overheid bij (omgevings)beleid	8
Systeemaanpak	9
1. Externe veiligheid	9
2. Evenementen	9
3. Verkeersveiligheid	10
4. Sociale veiligheid	11
5. Klimaat.....	12
6. Energietransitie	12
Afsluitend	13
Bijlage 1: Achtergronddocument met ontwikkelingen in specifieke veiligheidsthema's.....	13

Inleiding

Begin 2017 zijn de Friese gemeenten, provincie en waterschap met De Friese Aanpak een samenwerking gestart om in verschillende omgevingslabs te komen tot bouwstenen voor de Friese omgevingsvisies. Zowel de gemeenten als de provincie stellen een Omgevingsvisie op voor hun eigen grondgebied, dit doen zij vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet. Deze 'Friese Aanpak' is een unieke samenwerking. De mienskip bestaande uit belangenorganisaties, experts, ondernemers en inwoners, wordt in de Omgevingslabs actief betrokken bij het opstellen van gemeenschappelijke 'bouwstenen' voor het toekomstig beleid voor de fysieke leefomgeving. Alle resultaten die tot dusverre zijn opgeleverd, zijn beschikbaar op de website www.omgevingslab.frl.

Halverwege 2018 besloot de stuurgroep om omgevingslabs op te starten voor de thema's gezondheid en veiligheid, in de Omgevingswet expliciet benoemd als uit te werken integrale thema's. Deze bouwsteen Veiligheid is het resultaat van het omgevingslab Veiligheid en dient als hulpmiddel voor de Friese overheden bij het opnemen van veiligheid in hun Omgevingsvisie: welke keuze is er in strategieën, wat voor rol kun je hier als overheid in hebben en welke maatschappelijke ontwikkelingen zijn relevant? Het omgevingslab Veiligheid bouwt voort op de reeds opgeleverde bouwstenen binnen De Friese Aanpak.

In 2021 zal naar verwachting de Omgevingswet van kracht worden. Daarmee wordt een belangrijke vernieuwing in het omgevingsrecht van kracht. De Omgevingswet vraagt van een gemeente om o.a. een omgevingsvisie en een omgevingsplan vast te stellen. Naast de vernieuwing van het omgevingsrecht werkt het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat in het programma 'Modernisering omgevingsveiligheid' aan de vernieuwing van het beleid over externe veiligheid. Beide ontwikkelingen vormen de aanleiding voor het opstellen van een Bouwsteen Veiligheid in Omgevingsvisies.

Omgevingswet: gevolgen voor de mens

De Omgevingswet bepaalt uitdrukkelijk dat gevolgen voor de leefomgeving ook gevolgen voor de mens omvat. De wet heeft betrekking op de fysieke leefomgeving. Een van de doelen van de wet is immers het beschermen van de veiligheid en de gezondheid van de mens en zijn omgevingskwaliteit.

De Omgevingswet biedt naast de Omgevingsvisie de instrumenten Programma (sectoraal beleid) en Omgevingsplan. De keuzes die gemaakt worden in de Omgevingsvisie hebben directe relatie en consequenties voor een eventueel programma veiligheid en het Omgevingsplan. Bijvoorbeeld voor het stellen van normen. Het is belangrijk bij het kiezen van een strategie dat bewust wordt stilgestaan bij de doorwerking ervan. In deze Bouwsteen beperken we ons zagezegd tot de mogelijkheden die er zijn voor de Omgevingsvisie en hebben we enkele voorbeelden uitgewerkt. De keuzemogelijkheden en strategieën zijn gebaseerd op huidige regelgeving en inzichten.

Leeswijzer

Dit hoofddocument van de bouwsteen is als volgt opgebouwd:

- Waar hebben we het over?
- Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten
- Keuzemogelijkheden in strategieën om veiligheid een plek te geven in de omgevingsvisie
- Keuzetabel met voorbeelden hoe je je rol als overheid kunt inzetten bij veiligheid

1. Waar hebben we het over?

Een veilige leefomgeving

Veiligheid is net als gezondheid en duurzaamheid een breed begrip, waaronder meerdere aandachtsgebieden vallen. Omgevingsveiligheid gaat over de vraag hoe we de risico's, die mensen in hun fysieke leefomgeving lopen zoveel mogelijk kunnen beperken. Het gaat daarbij om:

- opslag, productie, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen (externe veiligheid);
- veiligheid bij evenementen;
- effecten van klimaatverandering: hoog water, (natuur)branden;
- risico's bij nieuwe vormen van energie;
- verkeersveiligheid;
- sociale veiligheid.

Daarnaast gaat het om de vraag hoe we de beperkte ruimte op de Friese Waddeneilanden zo veilig mogelijk kunnen benutten. Hieronder zijn bovenstaande zes onderdelen van Omgevingsveiligheid nader toegelicht.

Externe veiligheid

Externe veiligheid gaat over de risico's voor mens en milieu bij gebruik, opslag en vervoer van gevaarlijke stoffen. Hierbij gaat het onder meer over het vervoer van gevaarlijke stoffen over weg, water en spoor en over het produceren, opslaan of gebruiken van (grote hoeveelheden) gevaarlijke stoffen bij bedrijven. Voorbeelden van bedrijven met gevaarlijke stoffen zijn bijvoorbeeld koelinstallaties met ammoniak, tankstations met LPG (of andere brandstoffen anders dan diesel en benzine) en bedrijven die grote hoeveelheden vuurwerk opslaan of produceren.

Evenementenveiligheid, veiligheid op en rond het evenemententerrein

- Locatieprofiel/ inrichting evenemententerrein: bereikbaarheid hulpdiensten, crowd management, geneeskundige voorzieningen afgestemd op soort evenement, foodtrucks (met gastanks, ontbrandingsgevaar
- Routegebonden evenementen (Elfstedentocht etc.): verkeersveiligheid, gezondheid, bereikbaarheid omgeving

Klimaat

Klimaatverandering leidt ertoe dat weersomstandigheden extremer worden en vaker zullen voorkomen, Hitte, droogte, wateroverlast (extreme buien met o.a. onweer en valwinden) en overstromingen hebben gevolgen voor de veiligheid van de omgeving. Klimaatverandering leidt tot frequenter hoogwater en een stijgende zeespiegel.

- Overstromingsrisico
- Hoogwater & evacuatie: beschermen tegen overstromingen/stijging zeespiegel, ruimte reserveren voor het opvang overtollig water, bouwen boven het boezempeil, veiligheid boezemkades, uitval vitale infrastructuur, evacuatiemogelijkheden (incl. kwetsbare groepen)
- Droogte/hitte: natuurbrandrisico, beschermen/maatregelen tegen droogte/ hitte, drinkwatertekort

Energietransitie

Aan de energietransitie zijn ook veiligheidsrisico's verbonden, zoals risico's rond elektrisch rijden, waterstof en grootschalig gebruik van zonnepanelen in combinatie met lithium-ion buurtbatterijen, gebruik van biomassa en

geothermie. Nieuwe energiebronnen en -dragers brengen vaak 'nieuwe' risico's met zich mee. Dat zijn risico's waarvan kans op en het effect van een incident nog niet goed in kaart zijn gebracht.

- Nieuwe technieken bij verduurzaming (relatie (brand) veiligheid): Windmolens/ parken, zonnepanelen en buurtbatterijen, biovergisting, Biomassa, Waterstof (waaronder) tankstation, CNG-LNG/ waterstof tankstation, bodemverstoring, geothermie, laadpalen, kabels, hoogspanning.
- (Cyber)terrorisme: maatregelen kwetsbare objecten
- Uitval nutsvoorzieningen

Verkeersveiligheid

Verkeersveiligheid is een vorm van veiligheid waarbij specifiek gekeken wordt naar de risico's als gevolg van de beweging van verkeersdeelnemer. Doordat zij bewegen lopen verkeersdeelnemers het risico dat zij elkaar of andere voorwerpen fysiek raken waardoor letsel en schade kan ontstaan.

(Nieuwe) ontwikkelingen waarvoor extra aandacht nodig is in het beleid zijn onder andere: shared space, nieuwe vervoersmiddelen (zelfrijdende auto's, rijtaakondersteuning (ADAS), meer oudere verkeersdeelnemers. Bij ruimtelijke ontwikkelingen de openbare ruimte afstemmen op hoeveelheid en soort verkeersdeelnemers; functie, inrichting en gebruik zijn in balans en toekomstbestendig.

Sociale Veiligheid

Onder de term sociale veiligheid wordt verstaan de bescherming of het zich beschermd voelen tegen gevaar dat veroorzaakt wordt door of dreigt van de kant van menselijk handelen in de openbare ruimte.

Dimensies van een veilige omgeving

Een veilige leefomgeving bestaat uit:

- veilige bouwwerken en een veilige openbare ruimte;
- een redzame samenleving;
- het beschermen van kwetsbare groepen;
- effectieve hulpverlening;
- de continuïteit van de samenleving.

Kernwaarden voor een veilige leefomgeving

1. De gemeenten werken samen met hun partners aan een veilige fysieke leefomgeving.
2. Als gemeente beschermen we de fysieke leefomgeving tegen omgevingsveiligheidsrisico's, wij hebben extra aandacht voor onder andere plaatsen waar kans is op:
  - a. grote groepen slachtoffers;
  - b. en/of ernstige schade aan de natuur;
  - c. en/of grote economische schade;
  - d. en/of ernstige schade door uitval van vitale en kwetsbare infrastructuur (bv. havens)
  - e. en/of ernstige schade aan cultureel erfgoed.
3. Het uitgangspunt is dat er voldoende afstand is tussen kwetsbare gebouwen, locaties en infrastructuur aan de ene kant en risicovolle activiteiten aan de andere kant. Wanneer dat niet lukt zorgen we ervoor dat:
  - a. er omgevingsmaatregelen of bouwkundige maatregelen genomen worden die voldoende bescherming bieden.
  - b. gebouwen en gebieden snel en veilig te verlaten zijn.

- c. de omgeving snel en effectief optreden van hulpdiensten mogelijk maakt.
- d. iedereen bekend is met de risico's en weet hoe te handelen als het mis gaat.

Kernwaarden veilige leefomgeving

De kernwaarden vormen input voor de omgevingskwaliteit 'veilige fysieke leefomgeving'. Het zijn (ontwerp)principes of de kaders waarmee de fysieke leefomgeving zo veilig mogelijk kan worden ingericht. In het Omgevingsplan kunnen daar vervolgens planregels en omgevingswaarden aan gekoppeld worden. Op deze manier wordt veiligheid een thema waarover aan de voorkant wordt nagedacht.

'Kernwaarden voor een veilige leefomgeving' (in augustus 2017 opgesteld door de Nederlandse Veiligheidsregio's):

1. Samen werken aan een veiligere leefomgeving.
2. Afstand tot risico's vergroot de veiligheid.
3. Bebouwing en omgeving bieden bescherming.
4. Gebouwen en gebieden zijn snel en veilig te verlaten.
5. De omgeving maakt snel en effectief optreden van hulpdiensten mogelijk.
6. Iedereen is bekend met de risico's en weet hoe te handelen als het mis gaat.

Ten aanzien van bovenstaande kernwaarden geldt het volgende:

- De specifieke invulling van bovenstaande kernwaarden in aandachtsgebieden zullen per ontwikkeling nader worden beschouwd en ingevuld.
- De gemeente zal zich baseren op het beleidsplan van de veiligheidsregio. Dit beleidsplan geeft immers concrete invulling aan de adviesrol van de veiligheidsregio op de gemeentelijke omgevingsplannen.
- De gemeente zal de regionale diensten (veiligheidsregio en omgevingsdienst) zodanig vroeg betrekken bij ruimtelijke ontwikkelingen dat al in de ontwerpfase met aspecten van externe veiligheid rekening kan worden gehouden.

2. Aandachtspunten bij werken aan een veilige leefomgeving

De Omgevingswet biedt gemeenten en provincie de mogelijkheid om veiligheid vroegtijdig te betrekken in een integrale afweging bij omgevingsbeleid. Bij het streven naar een veilige omgeving zijn er aandachtspunten te benoemen die een risico vormen. Er zijn tenslotte zaken waarop we weinig tot geen invloed op kunnen uitoefenen. Voorkomen of beperken van risico's vergroot de veiligheid. Maatregelen aan de bron van het risico zijn de krachtigste manier om de veiligheid te verbeteren en hebben daarom de voorkeur. Te denken valt aan¹:

- Tegenstrijdige belangen tussen sectoren
- Kwetsbare groepen
- Populatie-dichtheid
- Vluchtroutes
- Bereikbaarheid voor hulpdiensten

¹ Bron: 'Aanpak bouwsteen Omgevingsveiligheid' van Projectgroep Omgevingsveiligheid in de omgevingsvisie (2017)

3. Keuzemogelijkheden voor het meenemen van veiligheid in de omgevingsvisie

Met de komst van de omgevingswet komt er meer ruimte voor een integrale afweging, waarbij verschillende (soms cumulatieve) milieu- en fysieke en sociale omgevingsfactoren in samenhang beoordeeld worden.

Een belangrijk uitgangspunt is dat overheden zo vroeg mogelijk in het ontwerpproces naar veiligheid kijken. Zo kunnen zij een transparante en brede afweging maken. Bij het opstellen van de omgevingsvisie is het de bedoeling dat vele beleidsvelden geïntegreerd worden en dat belang en prioritering in samenhang worden afgewogen. Inzicht in (keuzes rond de) omgevingsveiligheid binnen de gemeentegrenzen is dan van belang.

Nadenken over locaties of afstanden

Als de gemeente in een vroeg stadium naar veiligheid kijkt, kan ze bijvoorbeeld een minder risicovolle locatie voor een fabriek zoeken. Of ze kan zorgen voor voldoende afstand tussen een risicobron en een kwetsbaar gebouw of kwetsbare locatie. Dit helpt om het aantal mogelijke slachtoffers bij een ongeval te verminderen.

In welke gebiedstypen laat de gemeente de vestiging of uitbreiding toe van activiteiten met (complexe) externe veiligheidsrisico's? En hoe worden kwetsbare gebiedstypen beschermd bij ontwikkelingsplannen. Zijn instructieregels gewenst? Of is een beperkingengebied een middel? Hoe voorkomt een gemeente risico's als gevolg van weersextremen; zijn er bij bepaalde locaties beschermende maatregelen nodig? Hoe draagt de gemeente zorg voor een goede bereikbaarheid van objecten en ruimtes voor hulpdiensten? En hoe is de verkeersveiligheid geborgd bij nieuwe ontwikkelingen?

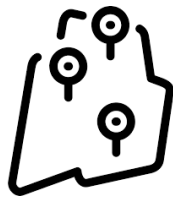

Strategieën om veiligheid een plek te geven in de Omgevingsvisie

De keuze voor een strategie is daarbij ook met name een politieke afweging. Wat vinden de bestuurders belangrijk, wat staat er in het coalitieakkoord. De werkgroep heeft zes strategieën benoemd op welke wijze veiligheid kan worden geïntegreerd in de gemeentelijke Omgevingsvisie:

1. Veiligheid staat centraal
2. Plaats één thema voorop
3. Veiligheid is één van de strategische uitgangspunten
4. Koppel veiligheid mee in de ruimtelijke plannen
5. Gebiedsgerichte ambities
6. Geen ambitie in het kader van een veilige leefomgeving

In het schema op de volgende pagina worden de zes strategieën uitgelegd. In de tabel staat op welke wijze de inhoud vertaald kan worden in de omgevingsvisie.

<p>Veiligheid staat centraal</p> 	<p>Plaats één thema voorop</p> 	<p>Veiligheid is één van strategische uitgangspunten</p> 	<p>Koppel veiligheid mee in ruimtelijke plannen</p> 	<p>Gebiedsgerichte ambities</p> 	<p>Geen ambitie in het kader van een veilige leefomgeving</p>
<p>Veiligheid is een belangrijk politiek thema en richtinggevend in collegeakkoord, nota's en plannen. Omgevingsvisie: veiligheid is leidend voor alle keuzes die gemaakt worden. Veiligheid is uitgangspunt voor alle fysieke en sociale ontwikkelingen in de gemeente.</p> <p>De uitwerking van 'een veilige leefomgeving' is gebiedsspecifiek. Voor de precieze veiligheidsopgaven ontwikkel je programma's in combinatie met het domein ruimte en ga je actief met een veilige fysieke leefomgeving aan de slag.</p>	<p>Kies in de gemeentelijke Omgevingsvisie voor één specifiek thema waar je extra op in wilt zetten. Welk thema past bijvoorbeeld bij het type gemeente wat je bent. Of waar zit juist problematiek die je aan wilt pakken als gemeente?</p> <p>Specifieke richtinggevende ambities op bijvoorbeeld een veiligheidsthema als verkeersveiligheid; waarbij je kan denken aan de gemeente met minste verkeersdoden en -gewonden van Nederland.</p>	<p>De gemeente benoemt veiligheid als één van de strategische uitgangspunten voor de fysieke leefomgeving (naast bijvoorbeeld duurzaamheid als strategisch uitgangspunt).</p>	<p>Aansluiten op een actueel thema, zoals klimaatadaptatie (hittestress), inrichten groen, energietransitie (binnenklimaat gebouwen), mobiliteitsopgave, aanbod voorzieningen. De inhoud van dit thema is in de <i>lead</i>. Bij uitwerking op gebiedsniveau komen de specifieke veiligheidsopgaven op de agenda, hetgeen leidt tot een combinatie van maatregelen.</p> <p>Neem veiligheid mee in de projecten die al in de planning staan, zoals herinrichting van een wijk, riolering, brede school etc.</p> <p>Het thema veiligheid wordt in alle beslissingen over de leefomgeving meegenomen in de belangenafweging. Check of de opgave veilige fysieke leefomgeving mee gekoppeld kan worden in het project.</p> <p>Veiligheid wordt als vast onderdeel bij elke beleidsontwikkeling meegenomen, bijvoorbeeld in een gemeentelijk programma Bereikbaarheid. En is daarnaast een vast onderdeel in het gemeentelijke Omgevingsplan en de provinciale Omgevingsverordening.</p>	<p>Per type gebied kan de gemeente andere ambities opnemen: denk aan woonwijken, buitengebied, industrieterrein, etc.</p>	<p>Bij deze strategie wordt er niks extra's gedaan ten opzichte van de bestaande situatie, de gemeente voldoet aan de wettelijke taken voor de omgevingswaarden.</p>

Naast deze strategieën om veiligheid een plek te geven in de omgevingsvisie, zul je ook moeten bepalen welke rol je als overheid inneemt bij de uitvoering van je veiligheidsbeleid en de inrichting van het omgevingsplan. In het volgende hoofdstuk zijn de verschillende rollen die je als overheid kunt kiezen als het gaat om omgevingsbeleid gericht op veiligheid in een tabel uitgewerkt. Ook daarbij is het een politieke keuze: wil je als overheid meer of minder ingrijpen in de keuzevrijheid van het individu?

Artikel 5.2 BKL geeft aan dat in een omgevingsplan moet worden rekening gehouden met beheersbaarheid en zelfredzaamheid. In de omgevingsvisie kan de gemeente de koers hiervoor benoemen: hoe wil zij omgaan met door de veiligheidsregio geadviseerde maatregelen rond 'rampbestrijding' zoals alarmering, bereikbaarheid, bluswatervoorziening, bouwkundige maatregelen, organisatorische maatregelen, zelfredzaamheid, risicocommunicatie?

Hoe gaat de gemeente om met omgevingsveiligheid langs transportroutes en buisleidingen? Het gaat hier over ruimtelijke ontwikkelingen langs vervoersassen (spoor, weg, water) of buisleidingen. De gemeente kan hier aangeven welke ontwikkelingen wel en niet toegestaan zijn en onder welke voorwaarden.

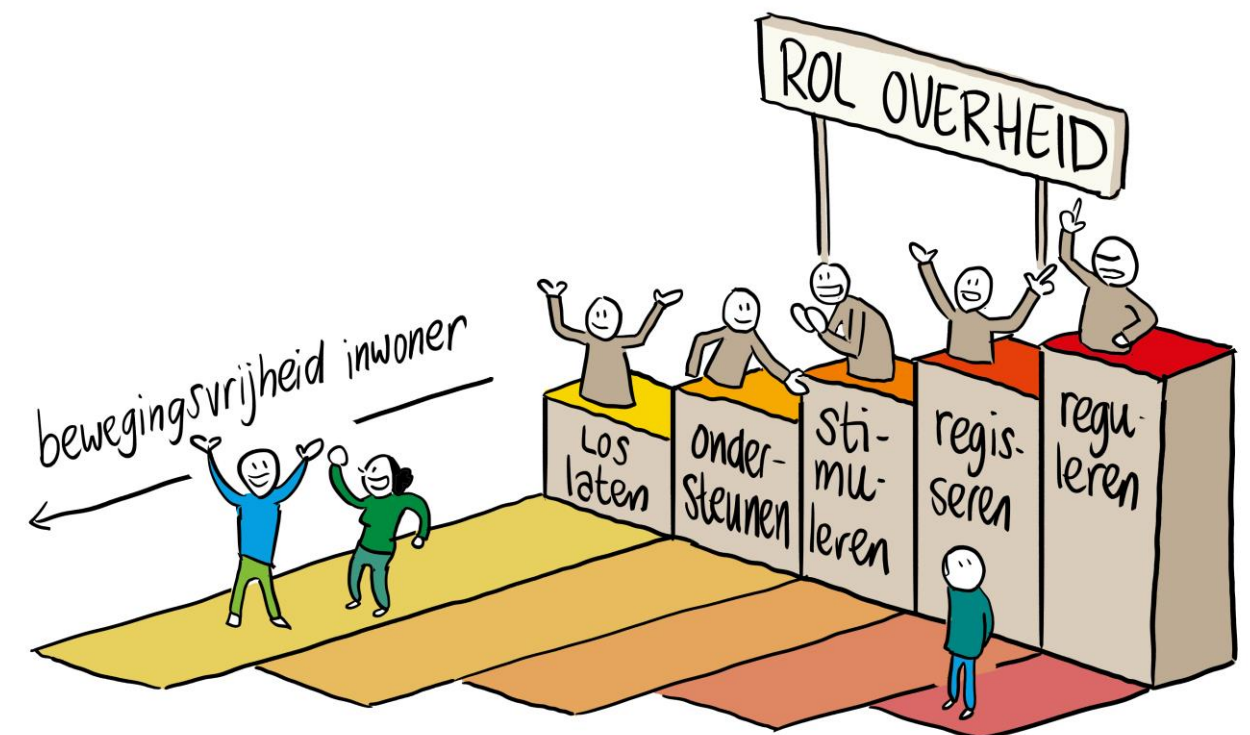
Voorbeeldtekst veilige fysieke leefomgeving in gemeentelijke omgevingsvisie:

De gemeente ... wil een gezonde en veilige fysieke leefomgeving bieden aan haar inwoners en bezoekers. In samenwerking met de veiligheidsregio, omgevingsdienst en overige partners draagt zij zorg voor een ruimtelijk ordeningsproces waarin in een vroegtijdig stadium, vanaf de eerste initiatieven, veiligheidsaspecten worden meegewogen. De keuzes die gemaakt worden voor inrichting en het gebruik van de ruimte en de bouwwerken daarin hebben immers invloed op de mate waarin mensen worden blootgesteld aan de effecten van ongevallen en rampen en het risico dat zij hierbij lopen. Hoewel absolute veiligheid nooit haalbaar is, vindt de gemeente ... het belangrijk dat er een transparante afweging wordt gemaakt tussen veiligheid en andere maatschappelijke belangen. Voor zover mogelijk worden risicobronnen en –ontvangers zo veel mogelijk van elkaar gescheiden. In het proces vanaf de keuzes voor de inrichting van de ruimte tot en met de realisatie van bouwwerken en het gebruik hiervan zijn veiligheidsaspecten continu een thema. Hierbij is expliciet aandacht voor zowel het voorkomen en beperken van veiligheidsrisico's als het bestrijden van branden, rampen en crisis in de zin van de Wet veiligheidsregio's (artikel 1, 14 en 15) en de zelfredzaamheid van mensen die aan deze veiligheidsrisico's zijn blootgesteld. Onder meer de volgende fysieke veiligheidsthema's worden beschouwd natuurbranden, hoogwater, externe veiligheid (of gebruik, opslag en vervoer van gevaarlijke stoffen), uitval vitale infrastructuur (elektriciteit, telecommunicatie en ICT), evenementen, bluswatervoorzieningen en bereikbaarheid voor hulpdiensten. Voor de gemeente ... zijn de volgende risico's ....van belang (bron: regionaal risicoprofiel). Daarbij worden de risico's ten gevolge van ... aangemerkt als prioritaire risico's. De gemeente ... stelt zich tot doel deze risico's in samenwerking met de veiligheidsregio en overige partners te beperken voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is.

4. Keuzemodel rol van de overheid bij (omgevings)beleid

In dit hoofdstuk wordt de vertaalslag gemaakt van strategie/ambitie in de omgevingsvisie naar concretisering in omgevingsprogramma en/of omgevingsplan, aan de hand van voorbeelden.

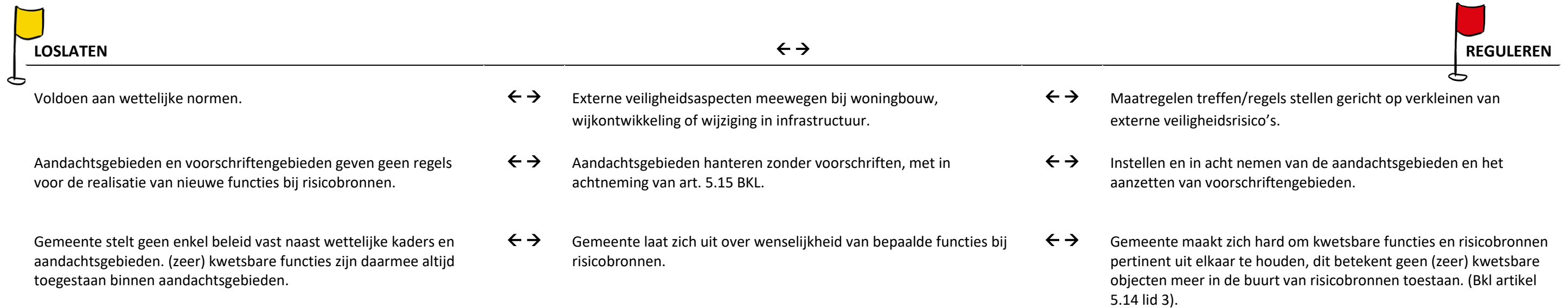

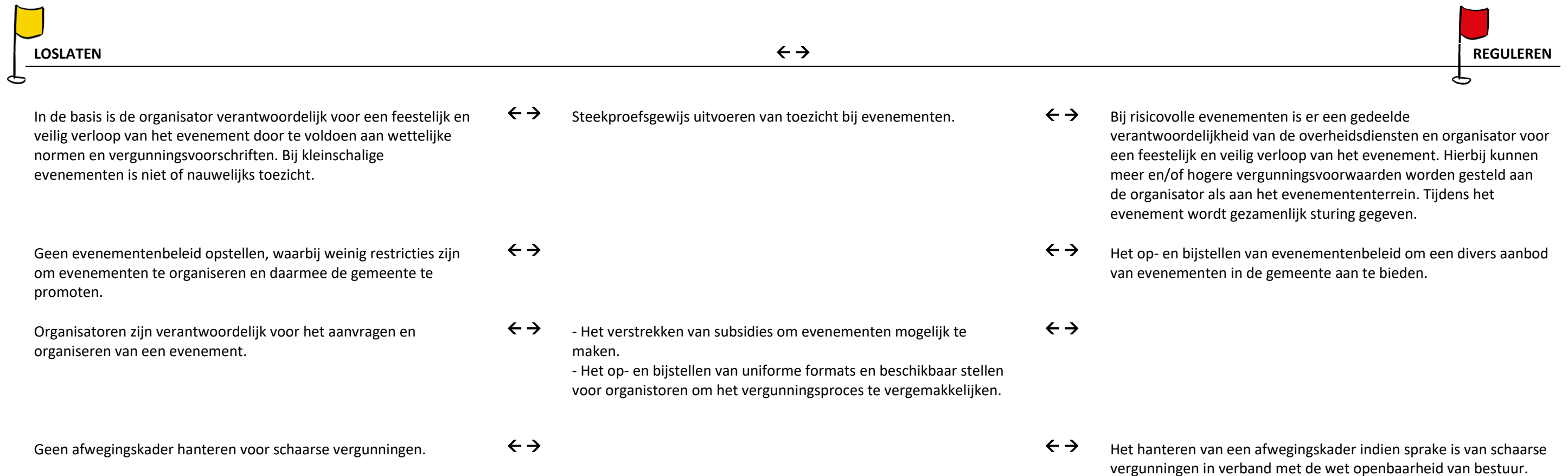
Systeemaanpak

Voor een aantal losse veiligheidsthema's in de Friese fysieke leefomgeving is dit keuzemodel hieronder verder uitgewerkt in voorbeelden om te illustreren hoe strategie en ambitie vertaald kunnen worden. Echter, maatregelen die iets opleveren, pakken een bepaald systeem in zijn geheel aan en niet één enkel onderdeel ervan. Ze vormen een samenhangend pakket van maatregelen in plaats van één op zichzelf staande maatregel. Als je een verschuiving in een systeem wilt bereiken, zul je bepaalde zaken moeilijk moeten maken. Dat vraagt om weloverwogen keuzes van de overheid.

1. Externe veiligheid

2. Evenementen

3. Verkeersveiligheid

LOSLATEN

REGULEREN

Ruimtelijke ontwikkelingen

Effecten op de verkeersveiligheid zijn onderdeel van ruimtelijke ontwikkelingen.

- Inzetten mobiliteitstoets bij grootschalige ontwikkelingen.
- Stimuleren planproces waar de verkeersveiligheid vroegtijdig bij wordt betrokken.
- Doorkoppelen bouwsteen gezondheid voor effecten van verkeer op de omgeving (uitstoot, geluid, trillinghinder).

- Regels opnemen in omgevingsplannen om onveiligheid te voorkomen.
- Aanwijzen beperkingengebied weg en vaarweg om ongewenste activiteiten te voorkomen, bv belemmeren zicht.

De verkeersdeelnemer is zelfsturend (weg)

Autonoom, zelfrijdend vervoer. De verkeersdeelnemer heeft eigen verantwoordelijkheid.

- Verbeteren en stimuleren juiste toepassing van verblijfs- (shared space) of verkeersgebied.
- Programma voor educatie.

- Sturen door verbodsbepalingen.
- Maatregelen treffen voor een duidelijke verkeersstructuur en opbouw wegennet.

De verkeersdeelnemer is zelfsturend (water)

Er is een scheiding tussen beroeps- en recreatief vaarverkeer. De verkeersdeelnemer heeft eigen verantwoordelijkheid.

- In ruimtelijke processen aandacht voor ontvlechting recreatie- en beroepsvaart.
- Samenwerking en voorlichting recreatiesector om de verkeersdeelnemer goed te informeren.
- Programma voor educatie.

- Sturen door verbodsbepalingen.
- Maatregelen treffen om de verkeersveiligheid te verbeteren.

De verkeersruimte voldoet aan de wettelijke normen en richtlijnen

De inrichting zorgt voor het juiste gedrag. Geen ongevallen als gevolg van fysieke omgeving.

- Stimuleren verkeersveilig gedrag.
- Monitoren verkeersonveiligheid en koppelen aan doelstelling (0-verkeersslachtoffers).

- Sturen door verbodsbepalingen.
- Maatregelen treffen om de verkeersveiligheid te verbeteren.

Stedelijk gebied

Het verkeerssysteem is veilig en voorzieningen zijn goed bereikbaar.

- In proces rond activiteiten is aandacht voor bereikbaarheid hulpdiensten c.q. essentiële voorzieningen.
- Stimuleren gebruik fiets of openbaar vervoer b.v. door op lokaal niveau te zorgen voor veilige, directe routes.
- Vroegtijdig betrokken in planproces nieuwe ontwikkelingen.

- Sturen d.m.v. parkeerbeleid en gebruik bepaalde routes.
- Herinrichting openbare ruimte (herstructurering) instructieregel bij uitbreiding of wijziging binnen bebouwd gebied t.a.v. toets verkeersveiligheid.

Veilige verkeerssituatie rondom scholen, ouderencomplexen, grootschalige bezoekers aantrekkende voorzieningen, ziekenhuizen

De gebruikers en ontwikkelaars komen zelf met ideeën en lossen problemen in overleg op.

- Stimuleren om kinderen lopend of met de fiets naar school te brengen.
- Directe omgeving inrichten op gebruik door specifieke doelgroep, bijv. de toegankelijkheid voor senioren.
- Doorkoppelen aan bouwsteen gezondheid.
- Op locatieniveau zorgen voor veilige, logische routes.

- Autovrije zone rondom de scholen of andere voorzieningen.
- Toegankelijkheid toetsen in omgevingsplan en bij -vergunning.
- Verbeteren bereikbaarheid voorzieningen met openbaar vervoer.
- Maatregelen treffen om veiligheidsrisico's in de inrichting weg te nemen.

Buitengebied

- het buitengebied is voldoende aangesloten op het hoofdwegennet
- voorzieningen zijn goed bereikbaar, ook voor hulpdiensten
- bewoners regelen zelf gemeenschappelijk vervoer

- Verbeteren bereikbaarheid door dorpen te ontsluiten middels 'De Opstapper'.
- Faciliteren gedeeld gebruik als kortetermijnoplossing.
- Inzet 'modal shift' voor andere vormen van vervoer.
- Verbeteren seniorproofheid wegennet (b.v. zichtbaarheid).

- Het verbieden van bepaalde gebruik van bepaalde wegen b.v. ontvlechten zwaar (landbouw)verkeer en fietsers.
- Maatregelen treffen zoals aanleg fietspad of markering.

Medegebruik en activiteiten derden van weg en vaarweg

De initiatiefnemer is zorgvuldig en verricht activiteiten veilig.

- Algemene regels zorgen voor een veilige uitvoering.

- Evenementen, objectbewegwijzering, inritten, kabels/leidingen of

Energietransitie

Marktpartijen zijn vrij om te innoveren en verkeersdeelnemers kiezen zelf hun vorm van vervoer.

- Evenementen doorkoppelen aan gezondheid.
- Stimuleren gebruik energieneutraal openbaar vervoer of fiets.
- Voorlichting over alternatieve brandstofverkooppunten.
- Programma beïnvloeding soort vervoer.

standplaats innemen regelen via melding of vergunning.
Maatregelen treffen die nieuwe energie neutrale vormen van vervoer mogelijk maken.

4. Sociale veiligheid

LOSLATEN

REGULEREN

Inrichting openbare ruimte

Verbeteren van de sociale veiligheid aan inwoners overlaten, bijvoorbeeld door aanmaken van whatsapp-groep buurtpreventie.

Sociale veiligheid meekoppelen in lopende projecten, subsidies verstrekken aan initiatieven die bijdragen aan sociale veiligheid.

Bij inrichting openbare ruimte actief inzetten op verbetering van sociale veiligheid door bijvoorbeeld het plaatsen van verlichting en camera's.

Stimuleren veiligheidsgevoel

Wijk/dorp/buurtverenigingen/inwoners zelf met initiatieven.

Bereikbaarheid bouwwerken en terreinen voor hulpdiensten

Voldoen aan wettelijke normen.

Actief regels opnemen in Omgevingsplan, bijvoorbeeld:

- Tussen de openbare weg en de toegang tot een bouwwerk voor het verblijf van personen wordt een verbindingsweg aangelegd die geschikt is voor hulpverleningsdiensten, indien die afstand meer bedraagt dan 10 meter.
- Er is sprake van een verbindingsweg die geschikt is voor hulpverleningsdiensten wanneer wordt voldaan aan de Beleidsregels Bereikbaarheid en Bluswatervoorziening als vastgesteld door het Algemeen Bestuur van de Veiligheidsregio [NN] d.d. xxx.
- Bestaande verbindingswegen en overeenkomstig het bepaalde onder a aangelegde wegen worden in stand gehouden met minimaal de oorspronkelijke afmetingen.
- Ten aanzien van het bepaalde onder a wordt advies ingewonnen bij de veiligheidsregio alvorens de vergunning wordt verleend, tenzij de veiligheidsregio categorieën gevallen heeft aangewezen waarin geen advies noodzakelijk is en sprake is van een dergelijk geval.

5. Klimaat

LOSLATEN

↔

REGULEREN

Hoogwater en evacuatie

Niet ingrijpen, als overheid het risico lopen dat er eens in de zoveel tijd een overstroming is en die onkosten dekken > initiatief bij inwoner laten.

↔

Bescherming tegen overstroming/hoog water meekoppelen met lopende projecten.

↔

- Fysieke ruimte aanpassen zodat inwoners beschermd worden tegen overstroming.
- Ruimte reserveren voor opvang overtollig water.

Natuurbrandrisico

Geen extra maatregelen, voldoen aan wettelijke normen.

↔

Koppelen aan lopende projecten.

↔

Actief maatregelen nemen/zorgen voor bescherming tegen droogte/hitte

Drinkwatertekort

Inwoners zelf tot actie laten overgaan en zelf initiatief laten nemen.

↔

Voorzieningen treffen/subsidies verstrekken zodat inwoners water besparen (minder douchen etc.).

↔

Actief drinkwater vasthouden

6. Energietransitie

LOSLATEN

↔

REGULEREN

Uitsluitend voldoen aan wettelijke norm.

↔

- Beleid opstellen met betrekking tot wenselijkheid en/of mogelijkheden m.b.t. komst energiebronnen, -dragers en -systemen.
- Stimuleren van innovaties bedoeld voor verlagen risico's in relatie tot energietransitie.

↔

Energiebronnen, -dragers en -systemen waarvoor (nog) geen wettelijke norm geldt, worden volledig vrijgelaten en zijn altijd toegestaan.

↔

Veiligheidsaspecten energiebronnen, -dragers en -systemen worden meegewogen bij nieuwbouw/aanleg infrastructuur.

↔

- Aanvullende bouwvoorschriften en omgevingsmaatregelen borgen met het oog op verkleinen veiligheidsrisico's.
- Scheiding maken t.a.v. kwetsbare functies – risicovolle toepassingen energietransitie.

Geen regels stellen voor de realisatie van nieuwe functies bij energiebronnen, -dragers en -systemen.

↔

- Actief contact zoeken met stakeholders m.b.t. veiligheidsaspecten energietransitie.
- Aandacht besteden aan risicobewustzijn/opleidingen stakeholders in relatie tot veiligheidsaspecten energietransitie.

↔

Let op!

Los van de keuze die je als overheid maakt over de rol die je inneemt, veel of weinig bewegingsvrijheid voor de inwoner. Er zal altijd participatie met de inwoners moeten plaatsvinden. Ook wanneer regulerend wordt opgetreden, zal je als overheid moeten uitleggen, waarom je deze keuze maakt en wat de consequenties zijn voor je inwoners.

Afsluitend

We hopen dat deze bouwsteen een bijdrage kan leveren aan het realiseren van een veilig Fryslân en daar gaan we graag met onze partners mee aan de slag!

Omgevingslab Fryslân

Bijlage 1: Achtergronddocument met ontwikkelingen in specifieke veiligheidsthema's

Deze informatie is te gebruiken als inhoud of als naslagwerk voor de omgevingsvisies van de Friese overheden. Het bouwt voort op de eerder opgeleverde bouwstenen binnen de Friese Aanpak.